

Tiedon
alkuperä

Tiedon varmuus
ja hyväksyntä

TIETO

Mistä tieto on peräisin ja mikä
on varmaa?

Tiedon lajit

Totuusteoriat

Platon: Tiedon klassinen määritelmä

Antaa syyn
luottaa tietoon

”Tieto on **hyvin** perusteltu
tosi **uskomus**”

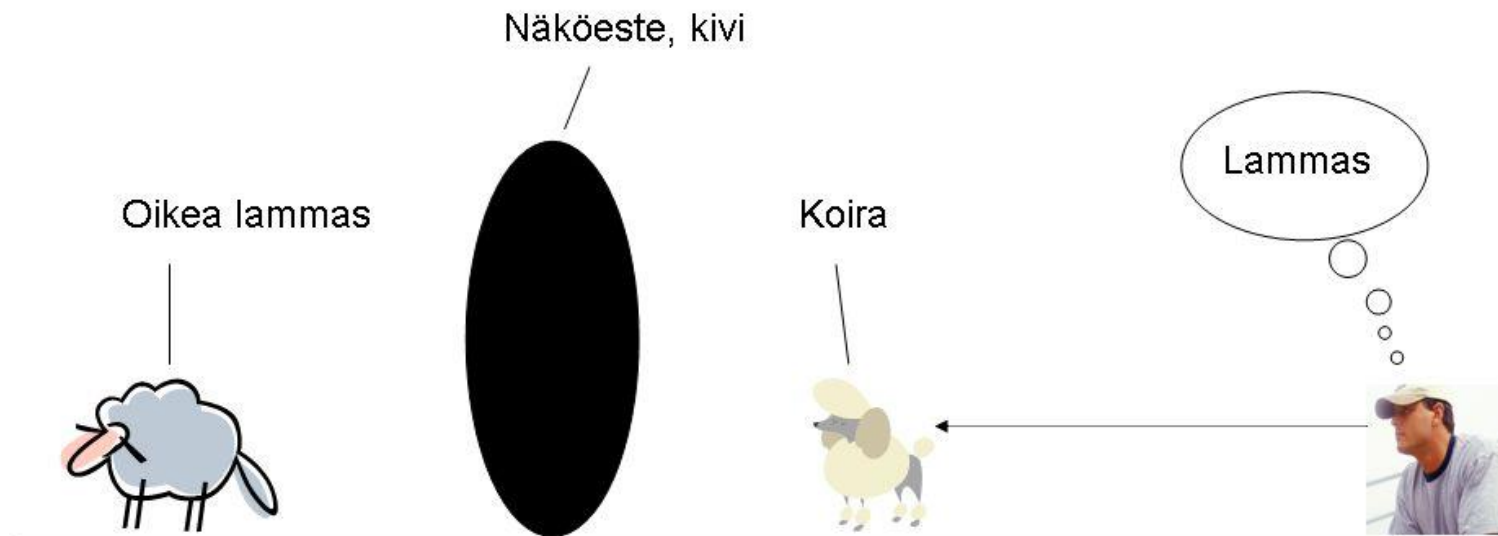
Yhdenmukainen
todellisuuden
kanssa

Edellyttää subjektia,
joka *tietää* (ei pelkkää
informaatiota)

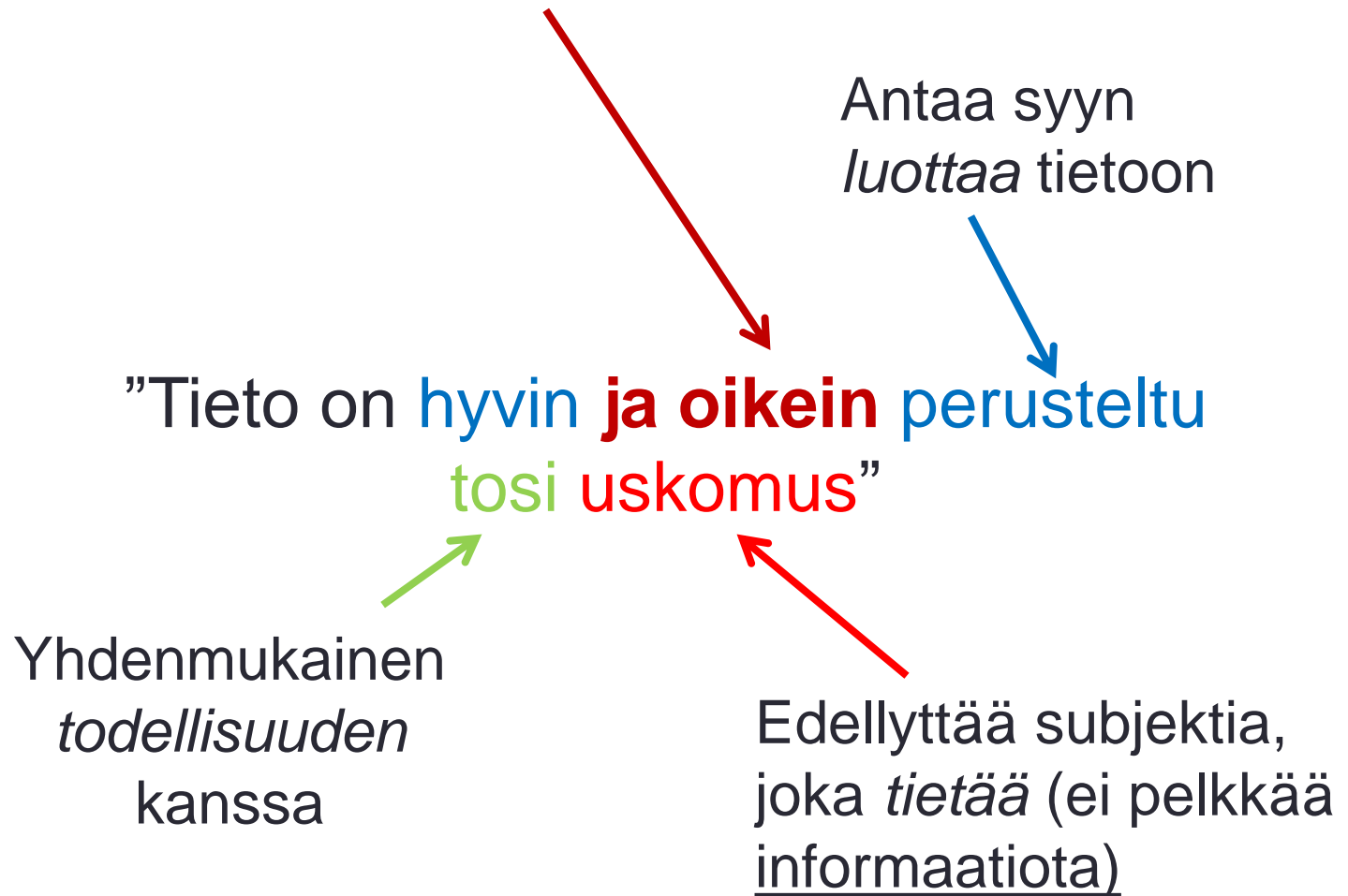
Gettierin haaste: entä jos perustelu on väärä?

- Esim. Ernesti päättelee näköhavaintonsa pohjalta: pellolla on lammas.
- Miksi esimerkissä ei ole kyse *tiedosta*?
- Miten Platonin määritelmää voisi täydentää?

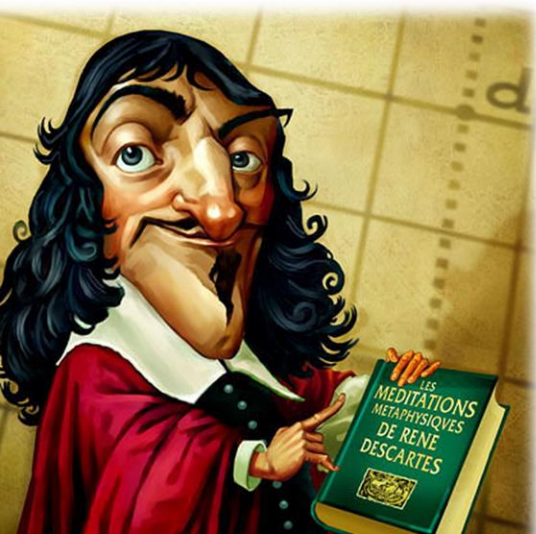

Ratkaisu Gettierin haasteeseen?

Rationalismi

- Järki (lat. *ratio*) on luotettava tiedon lähde
- Taustalla Platonin ajattelu: tietoa on ilman havaintoakin
- René Descartes: metodologinen epäily
 1. Aistit voivat pettää
 2. Uni ja todellisuus voivat sekoittua
 3. On mahdollista, että ”ilkeä demoni” vääristää uskomukset

Empirismi

Kr. *empeirekos*, "koettu"

- Tieto syntyy havainnoista ja kokemuksista
- Taustalla aristotelinen ajattelu: tieto edellyttää kokemusta
- Kehittyi luonnontieteiden nousun myötä 1600–1700-lukujen Britanniassa
- John Locke: ihmismieli syntyessään "tyhjä taulu" (*tabula rasa*)

Tiedon varmuus
ja hyväksyntä

Fundamentalismi

- Etsitään perustusta (lat. *fundamentum*) tiedolle: perusteita joita ei voi epäillä ja joista voi johtaa muita tosiseikkoja

Cogito, ergo sum

Tiedon varmuus
ja hyväksyntä

Erehtyväisyys

- **Fallibilismi:** Tiede on hyödyllisyydestään ja kehittymisestään huolimatta aina erehtyväistä.
- Epäillessämme jotakin oletamme aina jotakin muuta todeksi.

Totuusteoriat

- **Korrespondenssiteoria:** Totuus on todellisuuden mukainen.
- **Koherenssiteoria:** Totuus on yhteensopiva muun tiedon kanssa.
- **Pragmatistinen teoria:** Totuus on se, mikä toimii.
- **Relativistinen teoria:** Totuus on näkökulmasidonnaista.

Analyyyttinen tieto

- *A priori* = (kokemusta) edeltävä
- Loogista ja jäsentävää, ei uutta tietoa tuovaa
- Esim. "Kolmiossa on kolme kulmaa" "Ympyrä ei voi olla kulmikas" "Jokainen poikamies on naimaton"
- Välttämätöntä (ei voi olla toisin)

Synteettinen tieto

- *A posteriori* = (kokemusta) seuraava
- Havaintojen pohjalta yhdistelevää ja uutta luovaa tietoa
- Esim. "Kolmio on suorakulmainen" "Kirjan sivulla 77 on punainen ympyrä" "Matti on poikamies"
- Satunnaista (kontingenttia): asiat voisivat olla toisinkin

Immanuel Kantin synteesi

- Ihmisajattelussa sekä järkiperäistä (aika, avaruus, logiikka) että havaintoihin pohjautuvaa tietoa
- ”Havainnot ilman käsitteitä ovat sokeita, ja käsitteet ilman havaintoja tyhjiä”

Immanuel Kantin synteesi

Tiedon lajit

Järkeilyä,
ei vaadi
havaintoa

Ilmenee
havainnon
kautta

Määrittelee ja
jäsentää

Yhdistelee ja luo
uutta tietoa

	<i>A priori</i>	<i>A posteriori</i>
Analyttinen lause	Pallo on pyöreä. Kolmiossa on kolme kulmaa.	(EI VOI OLLA OLEMASSA)
Synteettinen lause	Elämme ajassa. Elämme tilassa.	Ulkona sataa. Kuudessa on neulaset.

Mahdollistaa havaintojen
teen "pohjaoletuksena"

Kantin transsendentaalifilosofia

- Lat. *trans-scandare* ”kiivetä taakse”
- Voimme tietää varmuudella vain oman kokemuksemme asioista

1) Fenomenaalinen maailma (ilmiömaailma)

- Maailma sellaisena kuin se meille ilmenee

2) Noumenaalinen maailma (olemusmaailma)

- Oliot sinänsä (*Ding an Sich*)
- Tietoa, jota emme voi puhtaana saavuttaa

Edmund Husserl: fenomenologia

- Kr. *fainomenon* ”ilmenevä”
- Kaikilla tietoisuuden toiminnoilla on jokin kohde
- Fenomenologia ei pyri selvittämään, millainen maailma todellisuudessa on, vaan miten se ilmenee ihmistajunnalle

